

УДК 338.48(477)

Мотель як основний тип готельних підприємств автотуризму

Галасюк С.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та управління туризмом
Одеського національного економічного університету

У статті розглянуто термінологію, яка знаходиться в нормативно-правових актах, що регламентують діяльність motelів в Україні. Узагальнено погляди вчених щодо тлумачення терміна «motel» як готельного підприємства автотуризму. Досліджено статистичну інформацію про діяльність motelів в Україні. Зроблено висновки про недостатню розвиненість ринку послуг motelів, слабкий рівень їх матеріально-технічної бази, а також про потребу вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності в цій сфері.

Ключеві слова: motel, автотуризм, готельні підприємства, вимоги до motelів, нормативно-правові документи, статистичні дані.

Галасюк С.С. МОТЕЛЬ КАК ОСНОВНОЙ ТИП ГОСТИНИЧНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ АВТОТУРИЗМА

В статье рассмотрена терминология, содержащаяся в нормативно-правовых актах, регламентирующих деятельность motelей в Украине. Обобщены мнения ученых относительно толкования термина «motel» как гостиничного предприятия автотуризма. Исследована статистическая информация о деятельности motelей в Украине. Сделаны выводы о недостаточном развитии рынка услуг motelей, слабом уровне их материально-технической базы, а также о необходимости совершенствования нормативно-правового обеспечения деятельности в этой сфере.

Ключевые слова: motel, автотуризм, гостиничные предприятия, требования к motelям, нормативно-правовые документы, статистические данные.

Galasyuk S.S. MOTEL AS MAIN TYPE OF THE TRAILERING HOTEL ENTERPRISES

In article the terminology, contained in the legal acts regulating activities related to motels in Ukraine, is examined. Opinions of scientists concerning interpretation of the term "motel" as hotel enterprise of trailering are generalized. Statistical information on activity of motels in Ukraine is investigated. Conclusions are drawn on insufficient development of the market of services of motels, on the improper level of their material and technical base, as well as the need for improvement in the regulation support to the activities in this sphere.

Keywords: motel, trailering, hotel enterprises, requirements to motels, standard and legal documents, statistical data.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Motelі як засоби розміщення призначені для автотуристів, вперше з'явилися та здобули значну популярність у США – країні, яка є лідером на ринку motelних послуг. Характерними рисами motelів є:

- розташування поблизу шосейних доріг;
- наявність приміщень із житловими кімнатами та закладів харчування;
- надання торгово-побутових та дозвільних послуг;
- облаштування місць для паркування автомобілів, а також організація їх технічного обслуговування (автозаправна станція, автомийка, ремонтні майстерні тощо).

Світовий досвід функціонування motelів свідчить, що жорстка конкуренція, яка існує в туристично розвинутих країнах, змушує власників цих засобів розміщення постійно поліпшувати матеріально-технічну базу та підви-

щувати якість надаваних послуг, наближаючи їх до рівня сервісу дорогих готелів, залишаючись при цьому в середньому та нижчому цінових сегментах. Однак в Україні, де ринок motelів тільки починає розвиватися, його формат значно відрізняється від прийнятого в міжнародній практиці. Крім того, відсутність регуляторної бази та певних стандартів, які мають бути застосовані в діяльності motelів, значно перешкоджає їх розвитку, що підтверджується статистичною інформацією, проаналізованою в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню motelю як окремого типу підприємств готельного господарства приділили увагу такі українські вчені, як М. Мальська та І. Пандяк [1], Т. Сокол [2], С. Байлик [3], М. Бойко та Л. Гопкало [4], В. Бабарицька та О. Малиновська [5] та ін. Маркетинговими дослідженнями ринку motelів в Укра-

їні займались П. Заремба, С. Охременко, Є. Тищенко [6]. Особливості розвитку придорожньої туристичної інфраструктури в Україні стали предметом наукової статті Ю. Масюк [7]. Однак проблемам нормативно-правового забезпечення діяльності мотелів як готельних підприємств автотуризму, що базуються на офіційних статистичних даних, приділяється вкрай мало уваги в науковій літературі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення термінології, яка знаходиться в нормативно-правових актах, що регламентують діяльність мотелів в Україні; узагальнення поглядів учених щодо тлумачення терміна «мотель» як готельного підприємства автотуризму; дослідження статистичної інформації про сучасний стан ринку послуг мотелів в Україні для виявлення проблем його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У національному стандарті України ДСТУ 4527:2006 зазначено два терміни про засоби розміщення, призначені для обслуговування автотуристів – «мотель» та «кемпінг». При цьому мотель визначено як «готель, розташований за межами міста вздовж автошляху, як правило, в одно-двоповерховій будівлі або в частині будівлі з окремим входом, який має умови для паркування й технічного обслуговування автомобілів», а кемпінг – як «засіб розміщення на огороженій території в котеджах, бунгало, або надають місця для розташування наметів, караванів та караван-будиночків, територія якого облаштована санітарно-технічними зручностями загального користування» [8]. Таким чином, відповідно до українського законодавства мотель визнано одним із наявних типів готелів, що має власну специфіку, а кемпінг віднесено до групи інших колективних засобів розміщення [9, с. 86–107].

Однак відповідно до порядку встановлення категорій різним об'єктам розміщення в Україні мотелі разом із кемпінгами повинні отримувати так звані рівні обслуговування (перший, другий, третій, четвертий та п'ятий), незважаючи на те, що мотелі як тип готелів мають підлягати «зірковому» поділу. Викликає сумнів щодо оцінювання мотелів та інших засобів розміщення за рівнями обслуговування. У чинному законодавстві України про туризм немає жодних вказівок щодо застосування цієї норми. Якщо в цьому разі також потрібно користуватися вимогами національного стандарту ДСТУ 4269:2003, слід мати на увазі, що класифікація мотелів

та інших засобів розміщення за «зірковими» вимогами з присвоєнням їм рівнів обслуговування внесе зайву плутанину в надто недосконалу процедуру категоризації [10]. Тому важливим питанням є встановлення певних вимог до мотелів, необхідних для визначення їх статусу як готельних підприємств автотуризму.

Треба зазначити, що українські вчені у своїх дослідженнях підкреслюють необхідність облаштування місць для паркування автомобілів, а також наявність технічного сервісу для догляду за ними на території мотелю. Однак щодо інших специфічних рис, які мають характеризувати звичайний мотель, їх погляди не завжди збігаються. Основні відмінності, наявні в працях науковців, можна визначити так:

– місткість мотелів – від невеликої (20–30 номерів) [3, с. 49] та середньої (50–200 місць) [4] до значної (150–400 кімнат) [5, с. 83];

– комплекс послуг – від надання обмеженого сервісу за середньою ціною, у тому числі з послугами харчування, як правило, в кафетерії або їдальні [5, с. 83], до всебічного обслуговування туристів [1, с. 86; 2, с. 108; 3, с. 49];

– термін перебування – від короткочасного приймання автотуристів [4] до тривалого їх відпочинку [1, с. 86];

– місце розташування – за межами міст, вздовж автошляхів, на під'їздах до населених пунктів [5, с. 83], а також у місцях, які приваблюють автотуристів своїм природним ландшафтом та іншими визначними пам'ятками [2, с. 108; 3, с. 49; 4].

Отже, незважаючи на неоднозначність думок науковців щодо визначення окремих характеристик мотелів, усі вони вважають, що саме умови для обслуговування туристів, що подорожують за допомогою автотранспорту, є головною специфічною рисою цих готельних підприємств. Однак, як вже було згадано раніше, в Україні немає нормативно-правового документа для встановлення вимог до мотелів, що заважає цим засобам розміщення отримати певну категорію та правильно позиціювати власні можливості на ринку готельних послуг. Непрямим підтвердженням цього є аналіз статистичних даних про діяльність мотелів в Україні, зроблений на основі відомостей статистичних бюлетенів [11; 12; 13].

Згідно з даними табл. 1, мотелям належить незначне місце у структурі колективних засобів розміщення (КЗР) України. «Пік» їх кількості припав на 2013 р. (151 од.).

Отже, з табл. 1 видно, що за досліджуваний період загальна кількість готелів для автотуристів порівняно з 2011 р. зросла на 25 од., а з 2013 р. – зменшилася на 28 од., що пояснюється відсутністю статистичних даних з тимчасово окупованих територій АР Крим, м. Севастополя та зони АТО. Однак питома вага мотелів збільшується – з 1,7% у 2011 р. до 2,8% за під-

сумками 2015 р., що відбувається через скорочення загальної кількості засобів розміщення та їх окремих типів за об'єктивних обставин. Проте слід підкреслити позитивну динаміку щодо створення мотелів в Україні, яку зумовило проведення чемпіонату Європи з футболу в 2012 р.

У табл. 2 досліджено одноразову місткість колективних засобів розміщення України,

Таблиця 1

Структура колективних засобів розміщення України

Типи колективних засобів розміщення	Значення показників по роках					
	2011		2013		2015	
	Кількість, од.	%	Кількість, од.	%	Кількість, од.	%
Готелі	1398	23,7	1 761	27,4	1 508	34,7
Мотелі	98	1,7	151	2,4	123	2,8
Хостели	0	0	24	0,4	29	0,7
Кемпінги	18	0,3	23	0,4	6	0,1
Готельно-офісні центри	5	0,1	0	0	0	0,0
Гуртожитки для приїжджих	157	2,7	144	2,2	105	2,4
Турбази, гірські притулки, студентські літні табори, інші місця для тимчасового розміщення	1 486	25,3	1 479	23,1	707	16,3
Санаторії, пансіонати, профілакторії, будинки відпочинку, інші типи курортних закладів	2 720	46,2	2 829	44,1	1 863	43,0
Усього	5 882	100,0	6 411	100,0	4 341	100,0

Таблиця 2

Одноразова місткість колективних засобів розміщення України

Показники		Значення показників за період			Зміна значень показників 2015–2011 рр., %
		2011	2013	2015	
Кількість КЗР (юридичні особи), од.	Усього по Україні	3 629	3 492	2 375	–34,6
	зокрема мотелів	29	31	26	–10,3
Середня ємкість КЗР (юридичні особи), місць	Усього по Україні	137,1	138,8	137,8	+0,5
	зокрема мотелів	37,1	39,2	41,5	+11,9
Одноразова місткість КЗР (юридичні особи), місць (стр. 1 × стр. 2)	Усього по Україні	497 536	484 690	327 275	–34,2
	зокрема мотелів	1 076	1 215	1 079	+0,3
Кількість КЗР (фізичні особи-підприємці), од.	Усього по Україні	2 253	2 919	1 966	–12,7
	зокрема мотелів	69	120	97	+40,6
Середня ємкість КЗР (фізичні особи-підприємці), місць	Усього по Україні	30,9	34,9	38,4	+24,3
	зокрема мотелів	24,9	26,5	26,1	+4,8
Одноразова місткість КЗР (фізичні особи-підприємці), місць (стр. 4 × стр. 5)	Усього по Україні	69 618	101 873	75 495	+8,5
	зокрема мотелів	1 718	3 180	2 532	+47,4
Одноразова місткість КЗР, місць (стр. 3 + стр. 6)	Усього по Україні	567 154	586 563	402 770	–29,0
	зокрема мотелів	2 794	4 395	3 611	+29,2
Частка мотелів у загальній місткості, %		0,5	0,7	0,9	X

зокрема мотелів. Побудова табл. 2 дає можливість дослідити як дані про мотелі, що мають статус юридичної особи (відповідно до українського законодавства саме вони є одним із типів готелів, тобто готельними підприємствами), так і дані про мотелі, що оформлені на фізичних осіб-підприємців (ФОП) та не мають статусу готелю.

Аналіз відомостей табл. 2 дає змогу зробити такі висновки:

– частка мотелів у загальній місткості колективних засобів розміщення становить менше ніж 1%, хоча впродовж досліджуваного періоду вона має тенденцію до зростання – з 0,5% у 2011 р. до 0,9% у 2015 р.;

– переважна більшість мотелів зареєстровані на ФОП – 77% їх сукупності; решта (23%) – оформлені у вигляді юридичних осіб;

– ріст кількості мотелів спостерігається серед тих, які мають статус ФОП, – збільшення на 40,6% за 2011–2015 рр.;

– збільшення одноразової місткості мотелів на 0,3% серед юридичних осіб та на 47,4% – серед ФОП свідчить про ріст їх місткості на третину (29,2%). Для порівняння: загальна одноразова місткість колективних засобів розміщення скоротилась на 29% за досліджуваний період;

– середня місткість мотелів приблизно втричі менше аналогічного показника всіх засобів розміщення, проте вона постійно збільшується: на 11,9% – серед юридичних осіб та на 4,8% – серед ФОП; за даними 2015 р. середня місткість мотелів-юридичних осіб становила 41,5 місць, а мотелів, оформлених на ФОП, – 26,1 місця.

Таким чином, мотелі у структурі одноразової місткості колективних засобів розміщення не мають вагомого значення, однак діяльність цих закладів супроводжується позитивною динамікою.

У табл. 3 визначено рівень завантаження КЗР України, зокрема мотелів.

Отже, протягом 2011–2015 рр. загальна тривалість перебування приїжджих знизилась на 45,2%. При цьому кількість людино-днів, наданих автотуристам у мотелях, теж скоротилась, однак меншою мірою (на 12,2%).

Розрахунок коефіцієнта використання місткості колективних засобів розміщення, зокрема мотелів, дає змогу зробити такі висновки:

– протягом досліджуваного періоду завантаження КЗР знаходилось на низькому рівні; максимальне значення даного показника спостерігалось у 2013 р. (23,2%);

– рівень завантаження мотелів значно менше, ніж у КЗР (максимальне значення показника – 16,2% у 2011 р.), та має тенденцію до подальшого зниження (13,2% у 2013 р. та 11% у 2015 р.), що вкрай негативно відбивається на результатах їх діяльності.

Так, згідно з даними табл. 4, доходи від надання послуг мотелів скоротились на 65,2% за 2011–2015 рр. Частка доходів мотелів у їх загальному обсязі не досягала 1% (максимальне значення у 2011 р. – 0,8%, мінімальне – 0,4% у 2015 р.). Середні доходи в розрахунку на один мотель знизились у 3,6 раза за останні п'ять років (з 905,6 грн у 2011 р. до 251,2 грн у 2011 р.).

У міжнародній системі бронювання Booking.com, згідно зі статистичними даними,

Таблиця 3

Рівень завантаження колективних засобів розміщення України

Показники		Значення показників за період			Зміна значень показників 2015–2011 рр., %
		2011	2013	2015	
Одноразова місткість КЗР, місць (стр. 7 табл. 2)	Усього по Україні	567 154	586 563	402 770	–29,0
	зокрема мотелів	2 794	4 395	3 611	+29,2
Частка мотелів у загальній місткості, %		0,5	0,7	0,9	X
Тривалість перебування приїжджих у КЗР, людино-днів	Усього по Україні	47 301 320	49 642 743	25 935 327	–45,2
	зокрема у мотелях	164 718	212 219	144 600	–12,2
Частка людино-днів обслуговування в мотелях у загальному обсязі, %		0,3	0,4	0,6	X
Рівень завантаження КЗР, % (стр. 3 : (стр. 1 × 365 днів) × 100%)	Усього по Україні	22,8	23,2	17,6	X
	зокрема у мотелях	16,2	13,2	11,0	X

представлено лише 36 мотелів, розташованих на території України, із 123, які функціонують (тобто у 3,5 раза менше). Середній рейтинг мотелів по Booking.com становить приблизно 7,6 бала із 10 можливих. Рейтингові оцінки розподілились таким чином: від 6,5 до 6,9 бала отримали чотири мотелі; від 7,0 до 7,9 бала – дванадцять закладів; від 8,1 до 8,9 бала – шість мотелів; 9,3 бала – один мотель; проте тринадцять закладів не мають оцінок взагалі. Середня масткість номерного фонду мотелів, зареєстрованих на Booking.com, становить 12 номерів, що значно менше, ніж відповідно до даних офіційної статистики. Практично всі мотелі пропонують автотуристам послуги харчування – в ресторані, кафе або барі; при цьому тип закладу ресторанного господарства, облаштованого на території мотелю, найчастіше залежить від місткості мотелю та місця його розташування. Більшість мотелів мають дитячі ігрові майданчики. Тільки вісім мотелів, представлених на Booking.com, обладнані саунами; ще менша кількість закладів мають басейни, тенісні корти та інші підрозділи, що забезпечують надання послуг для біологічного відновлення організму.

Відгуки клієнтів про обслуговування, отримане в українських мотелях, дають змогу виявити основні проблеми, з якими зуштовхуються автотуристи під час розміщення в них:

- погана звукоізоляція в номерах, у разі чого шум автотраси заважає повноцінному відпочинку;
- погана вентиляція номерів, розташованих над станцією технічного обслуговування, що приводить до нарікань на шум від ремонтних робіт та запахи від пально-мастильних матеріалів;

- нестабільна робота Інтернету або повна його відсутність;
- комплектування номерів застарілими меблями, неякісною сантехнікою та постільною білизною;
- відсутність кондиціонерів;
- нестача гарячої води в разі невеликого об'єму бойлера;
- проблеми з бронюванням через Booking.com (ймовірність подвійного бронювання, вимоги внесення доплати понад визначеної суми) тощо.

Крім того, практично всі автотуристи наголошують на недосконалості дорожнього полотна в Україні та поганий стан під'їзних шляхів до мотелів.

Позитивними рисами українських мотелів автотуристи визначають такі:

- зручне розташування мотелів неподалік від великих міст та інших населених пунктів;
- смачні страви у закладах ресторанного господарства;
- безкоштовне паркування для автомобілів;
- відносна чистота у номерах;
- ввічливий персонал (у більшості випадків);
- низькі ціни на розміщення та харчування.

Отже ми маємо певну матеріально-технічну базу мотелів, яка може бути розширена за умов активізації автотуризму в Україні.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, незважаючи на деякі позитивні тенденції в діяльності мотелів (збільшення їх частки у структурі КЗР; зростання одноразової місткості мотелів, особливо тих, що зареєстровані на ФОП; збільшення середньої місткості мотелів тощо), функціонування цих засобів

Таблиця 4

Середні доходи від надання послуг колективними засобами розміщування України

Показники		Значення показників за період			Зміна значень показників 2015–2011 рр., %
		2011	2013	2015	
Доходи від наданих послуг, тис. грн.	Усього по Україні	11 379 586	12 167 973	8 060 070	–29,2
	зокрема мотелів	88 750	40 364	30 894	–65,2
Частка доходів мотелів у їх загальному обсязі, %		0,8	0,3	0,4	X
Кількість КЗР, од. (із табл. 1)	Усього по Україні	5 882	6 411	4 341	–26,2
	зокрема мотелів	98	151	123	+25,5
Середній дохід у розрахунку на один КЗР, тис. грн. (стр. 1 : стр. 3)	Усього по Україні	1 934,6	1 898,0	1 856,7	–4,1
	зокрема мотелів	905,6	267,3	251,2	–72,3

розміщення супроводжується певними проблемами, головними серед яких є:

- скорочення терміну перебування авто-туристів;
- низький коефіцієнт використання місткості;
- зменшення середніх доходів у розрахунку на один мотель;
- недосконалість матеріально-технічної бази;
- поганий стан рекламної діяльності та поінформованості потенційних клієнтів

про комплекс послуг, надаваних мотелями, тощо.

При цьому, тоді як в Україні взято курс на переважний розвиток внутрішнього та в'їзного туризму, центральному органу виконавчої влади у сфері туризму необхідно розробити та впровадити в діяльність мотелів низку нормативно-правових документів, якими встановити спеціальні вимоги до мотелів, процедуру отримання ними відзнак, механізм контролю за їх діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мальська М. Готельний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник / М. Мальська, І. Пандяк. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
2. Сокол Т. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах: підручник / Т. Сокол. – К. : Альтерпрес, 2009. – 447 с.
3. Байлик С. Гостиничное хозяйство. Организация, управление, обслуживание : [учеб. пособие] / С. Байлик. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Дакор, 2006. – 288 с.
4. Бойко М. Готельна справа : [електронний підручник] / М. Бойко, Л. Гопкало. – К. : КНТЕУ, 2015.
5. Бабарицька В. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Поняттєво-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту : [навч. посібник] / В. Бабарицька, О. Малиновська. – К. : Альтерпрес, 2004. – 288 с.
6. Заремба П. Перспективы развития рынка мотелей Украины / П. Заремба, С. Охременко, Е. Тищенко // Евразийский союз ученых (ЕСУ). Серия «Экономические науки» : научный журнал. – М. : ЕСУ, 2015. – Вып. 10(19). – С. 166–169.
7. Масюк Ю. Особливості розвитку придорожньої туристичної інфраструктури в Україні за сучасних умов / Ю. Масюк // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – Вип. 42. – С. 250–257.
8. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення : ДСТУ 4527:2006 від 1 жовтня 2006р. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 28 с.
9. Герасименко В. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : [монографія] / В. Герасименко, С. Галасюк, С. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с.
10. Галасюк С. Проблеми категоризації мотелів в Україні / С. Галасюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Херсон : ХДУ, 2016. – Вип. 18. – С. 14–21.
11. Колективні засоби розміщування в Україні у 2011 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 190 с.
12. Туристична діяльність в Україні у 2013 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 272 с.
13. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 200 с.
14. Відомості про мотелі України на Booking.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://booking.com>.